

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
Факультет соціології**

Кафедра теорії та історії соціології

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Заступник декана
Факультет
соціології
«31» серпня 2026 року

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
Соціальна та культурна антропологія**

для студентів

галузь знань D – Бізнес, адміністрування та право
спеціальність D3 Менеджмент
освітній рівень бакалавр
освітня програма Менеджмент культурних та креативних індустрій
(з обов'язковим вивченням двох іноземних мов)
вид дисципліни обов'язкова

Форма навчання денна
Навчальний рік 2026/2027
Семестр 3
Кількість кредитів ECTS 3
Мова викладання, навчання та оцінювання українська
Форма заключного контролю залік

Викладач: Артемій ДЕЙНЕКА

Пролонговано: на 20__/20__ н.р. _____ () «__» 20__ р.
(підпис, ПІБ, дата)
на 20__/20__ н.р. _____ () «__» 20__ р.
(підпис, ПІБ, дата)

Розробник: Артемій ДЕЙНЕКА, кандидат соціологічних наук, асистент кафедри теорії та історії соціології

ЗАТВЕРДЖЕНО

В.о.зав. кафедри теорії та історії соціології

Марина СОБОЛЕВСЬКА

Протокол № 11 від «22» серпня 2026 року

Схвалено науково-методичною комісією факультету соціології

Протокол № 10 від «31» серпня 2026 року

Голова науково-методичної комісії Тетяна ЧЕРВІНСЬКА

КИЇВ – 2026

1. Мета дисципліни – сформувати у майбутніх менеджерів культурних та креативних індустрій розуміння основних стадій розвитку людських суспільств та базових понять і теорій соціальної й культурної антропології як фахової оптики, що дозволяє бачити культуру як універсальне й водночас варіативне явище, розпізнавати ціннісні та соціогрупові особливості спільнот, аудиторій і партнерів та ухвалювати обґрунтовані управлінські рішення в культурно розмаїтому середовищі.

2. Попередні вимоги до опанування навчальної дисципліни:

1. Мати загальне уявлення про етапи історії людства (на основі шкільного курсу історії).
2. Мати загальне уявлення про теорію еволюції (на основі шкільного курсу біології).
3. Мати базове уявлення про сферу культурних та креативних індустрій (на основі дисципліни «Вступ до спеціальності»).
4. Вміти працювати з науковою літературою, зокрема англомовною.

3. Анотація навчальної дисципліни:

Дисципліна «Соціальна та культурна антропологія» (ОК 21) є обов'язковою компонентою освітньо-професійної програми «Менеджмент культурних та креативних індустрій (з обов'язковим вивченням двох іноземних мов)» і закладає антропологічне підґрунтя фахової підготовки менеджера культури.

Як з'явилися людські суспільства? Як пов'язані між собою біологічний та соціальний рівні життя? Якими чинниками можна пояснити форми соціальної організації людських груп? Соціальна антропологія пропонує загальний огляд сучасного наукового розуміння співеволюції людини та суспільства — від найпростіших форм соціального життя до сучасних складних суспільств — із урахуванням біологічних, екологічних, технологічних, демографічних та економічних аспектів цього процесу. У другій частині курсу на матеріалі простих суспільств розглядаються класичні антропологічні пояснення того, чим утримуються разом людські спільноти: ритуал і символ, обмін і дар, спорідненість і авторитет, конфлікт та способи його розв'язання.

Для здобувачів освітньої програми ці сюжети мають прямий фаховий вимір. Ритуал, міф, дар, обмін, статус, ініціація, свято — це водночас і класичні предмети антропології, і робочий матеріал культурних та креативних індустрій: подій і фестивалів, музейних та виставкових програм, брендів і сторітелінгу, спільнот, що складаються навколо культурного продукту. Курс формує здатність розпізнавати ціннісні та соціогрупові особливості різних спільнот і аудиторій, бачити історичну глибину форм організації, кооперації, обміну та влади — і враховувати культурне розмаїття у професійній комунікації та в управлінні культурними і креативними індустріями.

4. Завдання (навчальні цілі):

- сформувати розуміння основних етапів і закономірностей еволюції людських суспільств як тла, на якому виникають сучасні форми культурного виробництва;
- навчити комплексному сприйняттю суспільства в нерозривній єдності біологічних, екологічних, технологічних, економічних, демографічних, психологічних, соціальних та культурних аспектів його функціонування;
- сформувати розуміння основних теоретичних підходів соціальної та культурної антропології, їх можливостей та обмежень у поясненні соціокультурного розмаїття;
- навчити застосовувати антропологічні поняття (ритуал, обмін і дар, символ, статус, спорідненість) до аналізу культурних практик та аудиторій у креативному секторі;
- сформувати навички роботи з англомовними першоджерелами в галузі соціальної та культурної антропології;
- навчити аргументованому веденню фахової дискусії державною мовою та вмінно давати визначення науковим і повсякденним поняттям.

Дисципліна спрямована на формування таких компетентностей:

ЗК3. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності та примножувати досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК4. Здатність до абстрактного мислення, аналізу, синтезу.

ЗК8. Здатність спілкуватися іноземною мовою.

ЗК16. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

ФК6. Здатність діяти соціально відповідально і свідомо.

ФК21. Здатність до комплексного бачення соціокультурних процесів та явищ, ціннісних та соціогрупових особливостей соціальних спільнот.

ФК22. Здатність аналізувати прояви соціокультурного розмаїття суспільства, причини і наслідки соціальних явищ та процесів.

5. Результати навчання за дисципліною:

Результат навчання (1. знати; 2. вміти; 3. комунікація; 4. автономність та відповідальність)		Форми (та/або методи і технології) викладання і навчання	Методи оцінювання та пороговий критерій оцінювання	Відсоток у підсумковій оцінці з дисципліни
Код	Результат навчання			
1.1	Сучасне наукове розуміння співеволюції людини та суспільства	Лекція, практичне заняття, самостійна робота	тест	20
1.2	Основні етапи еволюції суспільства та закономірності переходу між ними	Лекція, практичне заняття, самостійна робота	тест	20
1.3	Основні теоретичні підходи соціальної та культурної антропології до пояснення впорядкованості суспільного життя та соціокультурного розмаїття	Лекція, практичне заняття, самостійна робота	тест	20
2.1	Коректно використовувати базовий концептуальний апарат наук про суспільство і культуру в усній дискусії	Лекція, практичне заняття, самостійна робота	участь у дискусії на практичних заняттях	15
2.2	Давати визначення науковим та повсякденним поняттям	Практичне заняття	тест	10
2.3	Визначати теоретико-методологічні засади соціокультурного дослідження	Лекція, практичне заняття, самостійна робота	тест	10
3.1	Брати участь в усній науковій дискусії	Практичне заняття	участь у дискусії на практичних заняттях	5

6. Співвідношення результатів навчання дисципліни із програмними результатами навчання

Результати навчання дисципліни (код) Програмні результати навчання	1.1	1.2	1.3	2.1	2.2	2.3	3.1
ПРН3. Демонструвати знання теорій, методів і функцій менеджменту, сучасних концепцій лідерства.		+	+				
ПРН4. Демонструвати навички виявлення проблем та обґрунтування управлінських рішень.				+		+	
ПРН6. Виявляти навички пошуку, збирання та аналізу інформації, розрахунку показників для обґрунтування управлінських рішень.	+					+	
ПРН8. Застосовувати методи менеджменту для забезпечення ефективності діяльності організації.		+		+			
ПРН11. Демонструвати навички аналізу ситуації та здійснення комунікації у різних сферах діяльності організації.				+			+
ПРН12. Оцінювати правові, соціальні та економічні наслідки функціонування організації.		+	+				
ПРН17. Виконувати дослідження індивідуально та/або в групі під керівництвом лідера.					+	+	+
ПРН26. Пояснювати закономірності та особливості розвитку і функціонування соціокультурних явищ у контексті професійних задач.	+	+	+	+			

7. Схема формування оцінки.

7.1 Форми оцінювання студентів:

– семестрове оцінювання:

Вид роботи	Min.	Max.	РН (код)
Тест 1 (теми 1–3)	12	20	РН 1.1, РН 1.2
Тест 2 (теми 4–5)	12	20	РН 1.1, РН 1.2
Тест 3 (теми 6–8)	12	20	РН 1.3, РН 2.2, РН 2.3
Тест 4 (теми 9–10)	12	20	РН 1.3, РН 2.2, РН 2.3
Участь у дискусії на практичних заняттях (теми 1–10)	12	20	РН 2.1, РН 3.1
Всього	60	100	

– **підсумкове оцінювання:** залік. Бали накопичуються протягом усього семестру, окремої форми підсумкового контролю не передбачено; залік виставляється за сумою балів, набраних за всі види робіт упродовж семестру.

Умови отримання заліку: студентам, які сумарно набрали менше ніж 60 балів, для отримання заліку обов'язковим є повторне виконання тих тестів, за якими вони не набрали мінімальної кількості балів.

7.2 Організація оцінювання:

- Тест 1 (теми 1–3, РН 1.1, РН 1.2) – виконується після теми 3.
- Тест 2 (теми 4–5, РН 1.1, РН 1.2) – виконується після теми 5.
- Тест 3 (теми 6–8, РН 1.3, РН 2.2, РН 2.3) – виконується після теми 8.
- Тест 4 (теми 9–10, РН 1.3, РН 2.2, РН 2.3) – виконується після теми 10.
- Участь у дискусії на практичних заняттях (теми 1–10, РН 2.1, РН 3.1) – оцінюється по факту проведення практичних занять протягом семестру.

7.3 Шкала відповідності оцінок

Зараховано / Passed	60–100
Не зараховано / Fail	0–59

8. Структура навчальної дисципліни. Тематичний план лекцій та практичних занять

№ п/п	Номер і назва теми	Лекції	Практичні	Самостійна робота
Розділ 1. Доісторичний та історичний етапи антропосоціогенезу				
1	Поняття антропосоціогенезу. Причини сучасної актуалізації досліджень у галузі антропосоціогенезу. Методи і труднощі дослідження еволюційного минулого людини. Взаємозв'язок соціального та біологічного у формуванні сучасної людини	2	2	5
2	Поняття, передумови виникнення та значення людської культури	2	2	5
3	Неолітична революція і постання складних суспільств	2	2	5
4	Еволюція складних суспільств та їх взаємодії з довкіллям	2	2	5
5	Промислова революція, становлення і особливості модерних суспільств	2	2	5
Розділ 2. Основні теоретичні напрямки соціально-антропологічної теорії				
6	Історичні передумови, інтелектуальні витoki і предметна сфера соціальної антропології. Еволюціонізм у соціальній антропології	2	2	5
7	Релігійне життя, мислення, ментальність і обмін у первісних суспільствах: проблематика французької школи соціальної антропології	2	2	5
8	Функціональний аналіз первісного суспільства в теоріях британської школи. Соціальний конфлікт і зміна: вихід за межі функціоналізму в теоріях Макса Гіакмена, Віктора Тернера і Жоржа Балансьє	2	2	5
9	Місце економіки й матеріальних чинників у марксистському підході до аналізу первісних суспільств	2	2	5
10	Структурна антропологія Клода Леві-Строса й інтерпретаціоністська парадигма Кліфорда Гірца	2	2	5
ВСЬОГО		20	20	50

Загальний обсяг 90 год., в тому числі:

Лекції – 20 год.

Практичні заняття – 20 год.

Самостійна робота – 50 год.

9. Рекомендовані джерела:

Основна:

- Brown, Donald E. Human Universals, Human Nature & Human Culture // Daedalus. – Vol. 133. – No. 4. – 2004. – Pp. 47–54.
- Catton William R., Jr. Overshoot: The Ecological Basis of Revolutionary Change. – Urbana and Chicago: University of Illinois Press, 1982. – Pp. 17–33.
- Durkheim Émile, Mauss Marcel. Primitive Classification / Translated from the French and edited with an introduction by Rodney Needham. – London: Cohen & West, 2009. – Pp. 2–8, 24–28, 39–51.

4. Genep, Arnold van. The Rites of Passage. – Chicago: The University of Chicago Press, 1984. – Pp. 1–3, 10–13, 189–194.
 5. Gluckman, Max. The License in Ritual // Max Gluckman. Custom and Conflict in Africa. – Oxford: Basil Blackwell, 1970. – Pp. 109–136.
 6. Harris Marvin. Cultural Materialism: The Struggle for a Science of Culture. – New York: Random House, 1979. – Pp. 3–115.
 7. Malinowski, Bronislaw. Argonauts of the Western Pacific. – London: George Routledge and Sons, Ltd., 1932. – Pp. 81–104 (Chapter III. The Essentials of the Kula).
 8. Murdock, George Peter. Cross-Cultural Survey // American Sociological Review. – Vol. 5. – No. 3 (Jun., 1940). – Pp. 361–370.
 9. Pääbo, Svante. Neanderthal Man: In Search of Lost Genomes. – New York: Basic Books, 2014. – Pp. 185–200.
 10. Parsons, Talcott. Societies: Evolutionary and Comparative Perspectives. – Englewood Cliffs: Prentice-Hall, 1966. – Pp. 15–16, 21–29.
 11. Pirages Dennis. Nature, disease, and globalization: An evolutionary perspective // Globalization as Evolutionary Process: Modeling Global Change / Ed. by George Modelski, Tessaleno Devezas, and William R. Thompson. – New York: Routledge, 2008. – Pp. 226–241.
 12. Polanyi Karl. The Great Transformation: The Political and Economic Origins of Our Time. – Boston: Beacon Press, 2001. – Chapter 4.
 13. Radcliffe-Brown, A.R. Introduction // A. R. Radcliffe-Brown, D. Forde (eds). African Systems of Kinship and Marriage. – London, New York, Toronto: Oxford University Press, 1950. – Pp. 1–85.
 14. Radcliffe-Brown Alfred. On the Concept of Function in Social Science // American Anthropologist. New Series. – Vol. 37. – No. 3, Part 1 (Jul.–Sep., 1935). – Pp. 394–402.
 15. Simmel Georg. The Number of Members as Determining the Sociological Form of the Group: I // American Journal of Sociology. – 8 (1902). – Pp. 1–46.
 16. Stringer Chris. Lone Survivors: How We Came to be the Only Humans on Earth. – New York: Times Books, 2012. – Pp. 16–35, 171–204, 265–278.
 17. Tainter Joseph. The Collapse of Complex Societies. – Cambridge: Cambridge University Press, 1990. – Pp. 22–38, 91–126.
 18. Turner Victor. Schism and Continuity in an African Society: A Study of a Ndembu Village Life. – Oxford, Washington, D.C.: Berg, 1996. – Pp. 82–130 (Chapter IV. Matrilineal Descent: The Basic Principles of Village Organization).
 19. Велз Спенсер. Посіви Пандори: Непередбачена ціна цивілізації. – К.: «Ніка-Центр», 2011. – С. 43–45, 72–79.
 20. Гірц Кліфорд. «Насичений опис»: у пошуках інтерпретативної теорії культури // У кн.: Гірц Кліфорд. Інтерпретація культур / Пер. з англ. Наталі Комарової. – К.: Дух і літера, 2001. – С. 9–42.
 21. Гірц Кліфорд. Ритуал і соціальні зміни: яванський приклад життя // У кн.: Гірц Кліфорд. Інтерпретація культур / Пер. з англ. Наталі Комарової. – К.: Дух і літера, 2001. – С. 170–202.
 22. Даймонд Джаред. Зброя, мікроби і харч: Витоки нерівностей між народами. – К.: «Ніка-Центр», 2012. – С. 33–49, 81–88, 189–207, 256–282, 406–411.
 23. Данбар Робін. Наука любові та зради. – К.: Темпора, 2014. – С. 83–93, 152–157.
 24. Діса Катерина. Історія з відьмами: Суди про чари в українських воєводствах Речі Посполитої XVII–XVIII століть. – К.: Критика, 2008. – С. 50–59.
 25. Докінз Річард. Ілюзія Бога. – Х.: «КСД», 2018. – Розділи 5–6.
 26. Еліас Норберт. Процес цивілізації: Соціогенетичні і психогенетичні дослідження / Пер. з нім. Олександра Логвиненко. – К.: Видавничий дім «Альтернативи», 2003. – С. 502–519, 525–545.
 27. Енгельс Фрідріх. Походження сім'ї, приватної власності і держави. У зв'язку з дослідженнями Льюїса Г. Моргана // У кн.: Карл Маркс і Фрідріх Енгельс. Твори. Т. 21. – К.: Видавництво політичної літератури України, 1964. – С. 23–171.
 28. Койн Джеррі. Чому еволюція правдива. – К.: «Наш Формат», 2015. – С. 304–334.
 29. Леві-Строс Клод. Місце антропології серед соціальних наук і проблеми її викладання // У кн.: Клод Леві-Строс. Структурна антропологія / Пер. з фр. Зої Борисюк. – К.: Основи, 2000. – С. 325–360.
 30. Леві-Строс Клод. Первісне мислення / Пер. з фр. Сергія Йосипенка. – К.: Український Центр духовної культури, 2000. – С. 15–49 (розділ I «Наука конкретного»).
 31. Леві-Строс Клод. Структура міфів // У кн.: Клод Леві-Строс. Структурна антропологія / Пер. з фр. Зої Борисюк. – К.: Основи, 2000. – С. 195–219.
 32. Норт Дуглас, Волліс Джон, Вайнгест Баррі. Насильство та суспільні порядки: Основні чинники, які вплинули на хід історії. – К.: «Наш формат», 2017. – С. 23–25, 35–46.
 33. Радимен Вільям. Плуг, мор і нафта: Як людство здобуло контроль над кліматом. – К.: «Ніка-Центр», 2013. – С. 161–184.
 34. Райх Девід. Хто ми такі? Походження людини крізь призму ДНК / Пер. з англ. Анна Марховська. – К.: «Наш формат», 2019. – С. 29–43, 76–78, 81–88, 93–94.
 35. Сміл Вацлав. Енергія та історія цивілізації / Пер. з англ. Катерини Диси. – Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2020. – С. 9–13, 25–44.
 36. Тоффлер Елвін. Третя хвиля / Пер. з англ. Андрій Євса. – К.: Видавничий дім «Всесвіт», 2000. – С. 19–26, 49–61, 92–101.
 37. Фуко Мішель. Наглядати й карати: Народження в'язниці / Пер. з фр. Петро Таращук. – К.: Клубук, 2020. – С. 233–243, 287–289.
- Додаткова:**
1. Bayly Christopher Alan. «Archaic» and «Modern» Globalization in the Eurasian and African Arena, c. 1750–1850 // Hopkins A. D. (ed.) Globalization in World History. – London: Pimlico, 2002. – Pp. 47–57.
 2. Дельєж Робер. Нариси з історії антропології: Школи, автори, теорії / Пер. з фр. Євгена Марічева. – К.: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2008. – С. 8–38, 39–83, 111–118, 119–174, 175–192, 193–219, 220–233, 244–254.
 3. Дюркгайм Еміль. Первісні форми релігійного життя: Тотемна система в Австралії / Пер. з фр. Григорія Філіпчука та Зої Борисюк. – К.: «Юніверс», 2002.
 4. Саїд Едвард. Культура й імперіалізм. – К.: Критика, 2007. – С. 86–108.
 5. Хомський Ноам. Роздуми про мову. – Л.: «Ініціатива», 2000. – С. 31–40, 67–74.
 6. Цимбал Тарас. Спенсер Велз і його дослідження в царині популяційної генетики людства // Спенсер Велз. Посіви Пандори: Непередбачена ціна цивілізації. – К.: «Ніка-Центр», 2011. – С. 7–14.
- 10. Додаткові ресурси:**
1. <https://sociology.elearningacademy.site> – розміщено переклади та скорочені версії всіх обов'язкових текстів, робочу навчальну програму, тести для самоперевірки, лінки на дистанційні заняття та лінки на їх відеозаписи.
 2. NotebookLM-блокнот курсу — середовище для роботи з матеріалами курсу під час самостійної підготовки: <https://notebook.google.com/notebook/d1da5bbb-024d-4a04-bd07-9ba0cca00af2>